

LEÉL-ŐSSY SZABOLCS

ELTE-TTK Földrajz- és Földtudományi Intézet, Általános és Alkalmazott
Földtani Tanszék, 1117 Budapest, Pázmány Péter sétány 1/C;
losz@geology.elte.hu

+ Dr. Dénes György 1923-2015

Dénes György távoztával egy különlegesen gazdag és változatos, majdnem egy évszázadot felölelő életút zárult le. Gyuri bácsi megismerte a pokoli XX. század legmélyebb bugyrait is, hogy aztán a század végén számos hazai és nemzetközi elismerésben részesüljön.

Orosházán született, és elemi iskolai, valamint gimnáziumi tanulmányait is ott végezte. Gimnazistaként jutott el Aggtelekre egy iskolai kirándulásra, és alföldi gyerekként ott szeretett bele a karsztok és a barlangok világába.

1942-ben lett a Pécsi Egyetem joghallgatója, de hamar meg kellett szakítania hallgatói jogviszonyát: Mohácsra vitték munkaszolgálatra. Utána egy ideig a fővárosban bujkált, de 1944 decemberében elvitték az németországi, Bergen-belseni koncentrációs táborba. Túlélte, és 1945 őszén már folytatta az egyetemet. Cserkészcsapatával már akkor is a Mecsek hegyeit, völgyeit és barlangjait járta. Az egyetemen felvette a történelem szakot is, és okleveles történészként szerzett jogi diplomát. Marcaliban, unokabátyja ügyvédi irodájában szerezte meg az ügyvédi-bírói szakvizsgához szükséges jogi gyakorlatot, majd a fővárosban, a Honvédelmi Minisztérium Jogi Főcsoportfőnökségén dolgozott. Rövid idő után a Közgazdasági Egyetemre került, ahol történelmet adott elő. Pécsen Schreiber Józseffel, a híresen nagy műveltségű későbbi professzor főabbival, Budapesten Nagy Imrével került szoros kapcsolatba. Emiatt a késői Rákosi-korszakban távoznia kellett az egyetemről, és vállalati jogtanácsosként helyezkedett el.

Ezekben az években már aktívan túrázott a Meteor Turista és Természetbarát Egyesülettel. Itt barátkozott össze számos későbbi, kiváló barlangkutatóval: Hazslinszky Tamással, a Frojmovics testvérekkel, Müller Műtyivel, Kósa Titivel, az akkor még gimnazista Szentés Györggyel, és az ELTE két későbbi, híres geológus professzorával: az ásványtanos Buda Györggyel és az őslénytanos Monostori Miklóssal. Dolgoztak pl. a Csővári-

rögön, az Aggteleki-karszt számos pontján, és alapító tagja volt a Meteor Barlangkutató Csoportjának.

A forradalom idején az egyetemi ifjúság, ill. a Petőfi kör egyik vezetője volt: emiatt hónapokra vizsgálati fogságba került. Szabadulása után Jakucs László, a Baradla-barlang akkori igazgatójának a hívására Aggtelekre ment, távol a politikai élettől, és az első aggteleki útikalauz felszíni túraútvonalait állította össze. Alapos terepbejárásai során ismerte meg a karsztvidék kutatásra alkalmas pontjait, ami később nagy hasznáéra vált. Ekkor dolgozott először együtt Balázs Dénessel: a Meteor Barlangkutató Csoportjának barlangkutató táborait felváltva vezették.

Az adott politikai légkörben illuzórikussá vált, hogy társadalomtudományi tárgyat taníthasson, ezért előtérbe került szenvedélye, a barlangkutatás. 1958-ban miniszteri engedéllyel egyéni levelező tagozatos hallgató lett a Szegedi Egyetemen földrajz-földtan szakon — 35 évesen, egyetemi oktatói múlttal a háta mögött.

Közben volt energiája arra is, hogy részt vegyen a háború után feloszlott Magyar Barlangkutató Társulat újjászervezésében is, ahol Kessler Hubert mellett titkárként az Alapszabály kidolgozója volt. A szintén 1958-ban megalakult Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulatnak 12 éven át főtitkára, aztán 21 éven át társelnöke, majd két évtizeden keresztül, haláláig tiszteletbeli elnöke lett. Több mint félszázadot töltött a Társulatban vezető pozíciókban! Közben másfél évtizedig az Érembizottság elnöke is volt. Ehhez kapcsolódva a Műszaki- és Természettudományi Szövetségben is dolgozott, hosszú időn át itt is elnökségi tag volt.

Szegedről két év után átjött Budapestre, és az ELTE-n fejezte be természettudományi tanulmányait, ott szerzett geográfus oklevelet. Az egyetem alatt dolgoznia kellett, de értelmiség állás akkor még szóba sem kerülhetett: a Werbőczy (a mai Petőfi) Gimnázium gondnoka lett. A gimnáziumban is foglalkozott a fiatalsággal: számos barlangos előadót hívott meg, így ismerkedett meg a vele egykorú Apámmal is. A diákokat barlangkutatásra vitte, és megalakította a Petőfi Barlangkutató Csoportot. Ott ismerkedett meg az akkor még kis diák Tóth Álmossal is. Nemcsak kutattak és túráztak, számos sikeres barlangi mentésük is volt. Több fiatalember köszönhette életét, újjászületését személyesen Dénes Györgynek. Diákjai csodálták igen széleskörű klasszikus műveltségét: sokszor idézett fejből latin és ógörög szerzőket. Nyelvtudásának később (nyelvészeti kutatásai során) nagy hasznát vette.

Közben a Meteor Barlangkutató Szakosztály számos eredményes hazai és külföldi expedícióját vezette. A Meteor Egyesületnek is elnöke lett hosszú éveken át, majd itt is tiszteletbeli elnökké választották.

Az 1961-es év hozta barlangász tevékenysége csúcspontját: ekkor fedezték fel vezetése mellett a Meteor Barlangkutató Csoport tagjai a bódvaszilasi Meteor-barlangot, hazánk egyik legszebb cseppkőbarlangját, és ebben az évben alapította meg a Magyar Barlangi Mentőszolgálatot, amelynek előbb elnöke, majd haláláig tiszteletbeli elnöke lett. Itt is félévszázadot töltött csúcsvezetőként... Több száz ember életét mentették meg, és örökségként a BMSz széleskörű nemzetközi elismerésnek örvend, és ma is virágkorát éli.

Földrajzos diplomájának megszerzése után közeli munkakapcsolatba került Papp Ferenc professzorral, a Budapesti Műszaki Egyetem híres karsztkutatójával, aki mellett az egyetem Ásvány- és Földtani Tanszékének munkatársa lett, mint hidrológus. Ismét egyetemen dolgozott tehát, de egészen más területen, mint az ötvenes évek elején.

Éppen most ötven éve, hogy részt vett a barlangkutató nemzetközi szervezetének, az UIS-nek az alapításában: neki köszönhetjük, hogy Magyarországot ma is mint a szervezet egyik alapítóját tartják számon. Éppen két hét múlva megyek Postojnára, ahol a szervezet megalakításának 50. évfordulóját ünnepeljük. Az UIS keretén belül később részt vett a nemzetközi barlangi mentő szervezet megalakításában is. Ennek is elnöke, majd tiszteletbeli elnöke lett – ez volt a negyedik ilyen jellegű társadalmi, ellenszolgáltatással nem járó vezető pozíciója.

A Műegyetem után továbbra is vízföldtannal foglalkozott, de már mint a Vízgazdálkodási Tudományos Kutat Intézet munkatársa, ahol karszthidrológiai és izotóp hidrológiai kutatásokat vezetett – elsősorban kedvenc területén, az Aggteleki-karszton. A VITUKI-ból vonult nyugdíjba.

Nyugdíjasként is tevélegesen részt vett azonban a barlangkutatóban. Pl. 1984-ben, amikor Adamkó Péterrel és csoportunkkal, a Rózsadombi Kinizsivel hónapokon át kutattuk a József-hegyi-barlangot, akkor Apámmal és Kessler Huberttel együtt a tanácsadónk lett: rendszeresen lejárta a bontáspontra, konzultáltunk velük. Egyetlen megbeszélésre, tárgyalásra sem mentünk el Dénes dr. nélkül. Jogi szakértelmével, műveltségével, joviális, de tiszteletet parancsoló megjelenésével sokat segített nekünk. Tucatnyi alkalommal, kúsza végig velünk barlangunk sokszor szűk járatait. Nekem is számos emlékem fűződik hozzá, pl. az 1985-ös, két hónapos kínai-tibeti expedícióhoz kapcsolódva. Emlékszem, fiatalosan, energikusan ott ünnepelte 62. születésnapját.

Tudományos tevékenységének áttekintése azonban nem lenne teljes, ha nem szólnék nyelvészeti munkásságáról. Rengeteget kutatott nemcsak a karsztvidékeken, terepen, hanem az Országos Levéltár középkori oklevél tárában is. Szülővárosa, Orosháza történetének kutatása mellett elsősorban

az Aggteleki-karsztvidék múltját vizsgálta. Komplex szemléletű munkáiban feldolgozta a terület történelmét, földrajzát, vízrajzát, barlangjait és földrajzi neveit. Ilyen irányú munkásságának elismeréseként előbb Aggtelek, majd Bódvaszilasi díszpolgárának választották. A Bódvaszilasi-medence 700 éves történetét bemutató könyve mellett számos hasonló dolgozata jelent meg pl. a Baradla, vagy Esztramos nevének eredetéről, a Szádvárról. Feleségével, Csöppivel együtt járta be az erdélyi és a felvidéki karsztvidékeket gyalogszerrel, faluról-falura. Számos nagyszerű, színes előadást tartott itt, a Karsztfejlődés konferenciákon is, pl. a zomboly, vagy a pest szó eredetéről, jelentéséről.

Földrajzi-földtani-hidrológiai-történelmi és helynév-etimológiai kutatásairól több könyve, és mintegy 300 publikációja jelent meg.

Szakmai kitüntetésként (egyedülként!) megkapta a Magyar Karszt- és Balangkutató Társulat valamennyi érmét: a Hermann Ottó, a Kadić Ottokár, a Papp Ferenc, a Vass Imre, valamint az egyszeri alkalommal adományozott Balázs Dénes és Kessler Hubert érmeiket is. Tiszteleti tagja volt a társulatnak, ahogy a Magyar Földrajzi Társaságnak is, ahol munkásságáért Teleki Sámuel éremmel tüntették ki. MTESZ-díjat is kapott, ami akkor rendkívül rangos kitüntetés volt.

Számos más elismerés mellett kijutott neki az állami kitüntésekből is. Megkapta a Magyar Köztársaság Csillagrendjét, a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjét, a Pro Natura díjat, háromszor is az Életmentő érdeméremet. Külföldi elismeréseket is birtokolt: az Olomouci Egyetem tiszteleti diplomát adományozott neki, a Román Tudományos Akadémián Emil Racovitza éremmel tüntették ki. Holokauszt túlélőként személyes barátságba került Schröder kancellárral és Horst Köhlerrel, a Német Szövetségi Köztársaság elnökével is, aki saját különgépén szállította egyes megemlékezésekre, és megkapta tőle az „*Érdemkereszt a szalagon*” nevű, legmagasabb szintű német állami kitüntetést.

Emellett példás családi élete is élt. Feleségének, Lustig Valériának hűséges társa volt fél évszázadon át. Tamás és Sándor fiainak remek férfiúi példát mutatott. Élete utolsó éveiben megadatott neki az unokázás élménye is.

Hihetetlen, hogyan fért bele ennyi minden egy mégoly hosszú életbe is. Elképesztő munkabírású, rendkívül szorgalmas, és a tudomány iránt alázatos, nagyon precízen dolgozó polihisztor volt, a szó legnemesebb értelmében.

Nagyon fog hiányozni.

Gyurka Bátyám, nyugodjál békében!